

From:
Sent: Monday, November 9, 2020 09:36:14
To:
Cc:
Subject: Brief en rapport Dierenbescherming: Jacht op wildlijstsoorten inperken
Attachments: UIT.PL.20.05 20201109 Brief GS Jacht op wildlijstsoorten inperken.pdf;
2020_11_04 Rapport Bescherm de natuur stop de plezierjacht.pdf

---

Geachte Statengriffie,

Namens de Dierenbescherming stuur ik u bijgevoegde brief met bijlage betreffende de jacht op wildlijstsoorten binnen de provincie.

Zou u zo vriendelijk willen zijn deze brief te verspreiden onder de leden van Provinciale Staten met faunabeleid in hun portefeuille?

De brief en bijlage zijn ter informatie, maar ook voor het vormgeven van het beleid van uw provincie ten aanzien van jacht. Wij hebben de brief vandaag verstuurd aan Gedeputeerde Staten.

Alvast hartelijk dank.

Met vriendelijke groet,

Programmamedewerker In het wild levende dieren

Dierenbescherming
Service Centrum
Regulusweg 11
Postbus 85980, 2508 CR Den Haag
www.dierenbescherming.nl

Volg ons

Postbus 85980, 2508 CR Den Haag

Gedeputeerde Staten

Ons kenmerk

Datum

9-11-2020

Onderwerp

Jacht op wildlijst inperken

Behandeld door

Geachte gedeputeerde,

Sinds vorige week zijn de haas en het konijn officieel (Staatscourant 2020, 56788) toegevoegd aan de Rode Lijst van bedreigde zoogdieren. Hun voortbestaan in Nederland staat onder druk. Helaas betekent dit gegeven niet automatische bescherming tegen de jacht voor plezier en benutting, die duizenden dieren per jaar het leven kost. De jacht staat open voor vijf dieren op de wildlijst: de haas, het konijn, de wilde eend, de fazant en de houtduif. Op papier is er een plicht een redelijke stand van deze soorten te garanderen, maar de praktijk leert anders. We zien met de actuele plaatsing van haas en konijn op de Rode Lijst, in navolging van de zorgwekkende aantalsafname van de wilde eend en fazant, dat een plek op de wildlijst een gunstige stand van de soort allerminst garandeert.

De wildlijst wordt door de jaren heen dan ook steeds korter, en telkens constateren we dat soorten eraf moeten omdat het te slecht met ze gaat. Er wordt dan gemakkelijk gewezen naar andere oorzaken dan de jacht, of onzekere factoren. Eén ding is zeker: als een diersoort bedreigd wordt, is elk gedood dier er een teveel. Daarom vragen wij u, om middels alle mogelijkheden die u heeft binnen uw bevoegdheid, de natuur te beschermen door de jacht op wildlijstsoorten te beperken. Het inkorten, schrappen of sluiten van de jacht is een landelijke bevoegdheid. Toch heeft u als provincie ook mogelijkheden om de jacht te beperken. De volgende maatregelen kunt u nemen in uw provincie:

1. De provincie kan eisen stellen aan het faunabeheerplan om - conform de bedoeling van de jachtregels in de Wnb en zeker als de gunstige staat van instandhouding van de soort hierom vraagt - ervoor te zorgen dat jacht niet enkel voor plezier en benutting wordt beoefend, maar plaatsvindt wanneer dit op z'n minst mede nodig is voor populatiebeheer en het voorkomen van schade.
2. Ook kan de provincie op haar eigen gronden (in navolging van bijvoorbeeld de provincie Utrecht) jacht niet toestaan en dit ook als voorwaarden opnemen als derden de grond pachten van de provincie. Dit is geen belemmering voor eventuele schadebestrijding met diervriendelijke maatregelen én het geweer, in geval er sprake is van serieuze overlast.
3. Tevens kan de provincie pleiten bij de landelijke overheid voor het afschaffen of inkorten van de wildlijst of de jacht op (bepaalde) soorten te sluiten.

Als u nu maatregelen neemt die de jacht inperkt, dan is het mogelijk om het moment van kritieke toestand vóór te zijn. Dit is beter dan achteraf te moeten ingrijpen, zoals eerder bijvoorbeeld bij de patrijs, korhoen en otter het geval was.

De natuur in Nederland staat onder druk. Daarom moeten we in Nederland de natuur, waar deze dieren deel van uitmaken, meer ruimte geven. Het nieuws van deze week laat zien dat onze natuur simpelweg te kwetsbaar is om soorten vogelvrij te verklaren. In bijgevoegd rapport is te zien dat de negatieve trends voor alle vijf de jachtlijstsoorten in bijna alle provincies aan de orde is. Tevens geeft het rapport weer wat de rol van de wildlijstsoorten is in het ecosysteem, afschotaantallen tijdens het jachtseizoen per provincie, de rol die de landelijke en provinciale overheden hebben op het gebied van de jachtlijst, en de mogelijkheid en de noodzaak om die jacht te sluiten ten behoeve van het beschermen van onze natuur en het beperken van dierenleed. Ook geven wij inzicht in de terughoudende houding van de maatschappij ten aanzien van de jacht.

Wij hopen dat u met bijgevoegde informatie voldoende overtuigd bent dat het nemen van beschermingsmaatregelen noodzakelijk is, en dat inperken van de jacht daar onderdeel van is. Voor vragen of meer informatie kunt u contact opnemen met

Hoogachtend,
Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren

Algemeen directeur/bestuurder

Bijlage. Rapport Bescherm de natuur, stop de plezierjacht

BESCHERM DE NATUUR, STOP DE PLEZIERJACHT!

Wildlijst nader bekeken

Colofon

Auteur(s)

Datum 4 november 2020

Versie 1.1.

Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren
Regulusweg 11
Postbus 85980
2508 CR Den Haag
T 088 81 13 000
www.dierenbescherming.nl

© Copyright Dierenbescherming 2020

Niets uit deze publicatie mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Nederlandse Vereniging tot Bescherming van Dieren.

Inhoudsopgave

1.	Aanleiding voor dit document over de plezierjachtlijstsoorten	4
2.	De dieren en hun functie in het ecosysteem	5
3.	Plezierjacht geeft onnodig dierenleed	7
4.	Zorgwekkende populatietrends, afschotcijfers en jachtseizoenperiode	9
4.1	Fazant	9
4.2	Wilde eend	10
4.3	Houtduif	11
4.4	Konijn	12
4.5	Haas	13
5.	Landelijke overheid kan jacht sluiten en wildlijst afschaffen	15
6.	Provinciale overheid kan aanvullende eisen stellen aan de jacht	16
7.	Het jachtrecht opheffen mag	17
8.	Jagen voor plezier gebeurt zonder maatschappelijk draagvlak	18
9.	Plezierjacht niet nodig om schade te bestrijden en draagt niet bij aan natuurbehoud	21
10.	Synthese	24

1. AANLEIDING VOOR DIT DOCUMENT OVER DE PLEZIERJACHTLIJSTSOORTEN

De natuur in Nederland is kwetsbaar en staat onder druk. Daarom verdient deze een betere bescherming en verstandig beheer. Jagen op dieren voor het plezier verstoort de natuur en maakt dat toch al kwetsbare soorten nog harder achteruitgaan. Toch bestaat er nog steeds een 'plezierjachtlijst' (officieel de wildlijst). Op deze lijst staan vijf diersoorten die jagers zonder maatschappelijk belangrijke redenen mogen afschieten. Het gaat om de fazant, het konijn, de houtduif, de haas en de wilde eend. Hiervan worden er jaarlijks tijdens het jachtseizoen honderdduizenden gedood. Niemand die vooraf de aantallen controleert en weet hoeveel dieren de hobbyjager precies doodt. Ondertussen nemen populaties in rap tempo af. Voorgangers die ooit op deze lijst stonden, laten zien dat een plek op deze lijst garant staat voor een slechte toekomst: zo stond de otter ooit op de lijst, net als de korhoender en de patrijs. De wilde eend, fazant, haas en konijn gaan dezelfde kant op.

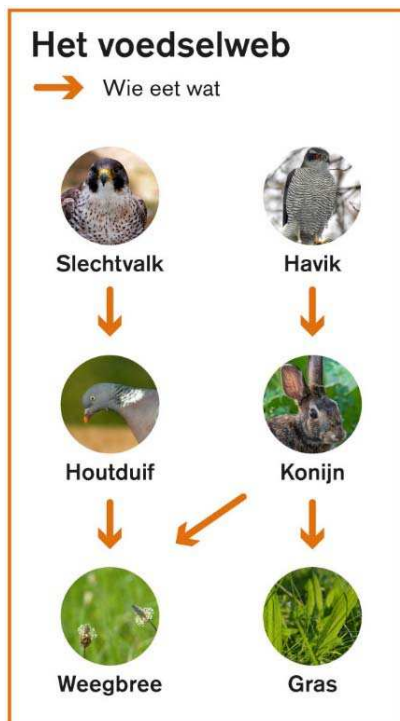
Dit document is opgesteld om inzicht te geven in de rol van de dieren op de wildlijst in het ecosysteem, het verloop qua aantallen en afschot tijdens het jachtseizoen per provincie, de rol die de landelijke en provinciale overheden hebben op het gebied van de plezierjachtlijst, en de mogelijkheid en de noodzaak om die jacht te sluiten ten behoeve van het beschermen van onze natuur en het beperken van dierenleed. Ook geven wij inzicht in de houding van de maatschappij ten aanzien van plezierjacht.

Concluderend, stellen we dat, als je als jager van de natuur houdt, je per direct zou moeten stoppen met de jacht op deze dieren. Helaas zijn zij daartoe (nog) niet geneigd. Derhalve is het aan de landelijke overheid om de plezierjachtlijst af te schaffen of te sluiten en/of de jacht in te perken op provinciaal niveau (wat ook wettelijk mogelijk is). Hierdoor kan er op deze dieren alleen gejaagd worden als ze aantoonbaar schade veroorzaken en diervriendelijke maatregelen niet werken. Wel zo eerlijk en overzichtelijk.

2. DE DIEREN EN HUN FUNCTIE IN HET ECOSYSTEEM

De functie van dieren in het ecosysteem is divers: van het openhouden van duingebieden door begrazing en het creëren van broedgelegenheden via hun hopen voor andere diersoorten zoals de tapuit (konijn), het verspreiden van zaden via de vacht en uitwerpselen (dit doen alle vijf de bejaagbare soorten), tot het fungeren als onderdeel van een voedselweb en voer voor (kwetsbare) soorten zoals de zeearend, slechtvalk en bunzing (allen). Zie figuur A.^{1,2,3,4,5,6}

Figuur A. Een eenvoudige weergave van een voedselweb waarin de houtduif en konijn onderdeel van zijn.

De houtduif, haas en konijn hebben een vegetarisch menu. Konijnen en hazen eten vooral kruiden en grassen, houtduiven zaden, knoppen, bladeren en oogstresten. Fazanten en wilde eenden daarentegen eten zowel dierlijk als plantaardig materiaal. Wilde eenden eten met name waterplanten en –dieren, fazanten scharrelen allerlei insecten en zaden bij elkaar.

¹ <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels>

² <https://www.zoogdiervereniging.nl/zoogdiersoorten>

³ <https://www.uu.nl/nieuws/overwinterende-eenden-verbinden-natte-natuur-door-verspreiden-plantenzaden>

⁴ <https://biologielessen.nl/index.php/a-17/1872-voedselnet-2>

⁵ Konijn helpt parelmoervlinder (Nature Today, 2008) <https://www.naturetoday.com/nl/nl/nature-reports/message/?msq=15333>

⁶ van Turnhout C., Majoor F. & Zutt T. (2019). Populatiodynamiek en bescherming van Tapuiten in de Noordduinen in 2018. Sovon-rapport 2019/02. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/rap_2019-02_tapuiten-noordduinen-2018.pdf

Houtduiven en wilde eenden vind je overal: van bos, tot stadspark, tuin en akker. Konijnen zijn afhankelijk van hun holen en ook struiken voor dekking. Hen vind je dan ook op plekken waar dit mogelijk is. Dat kan variëren van stadspark, tot duinen, maar op grote open stukken akkers of grasland vind je ze niet snel. Hazen zijn echte steppedieren. Zij maken geen holen, ook niet voor hun jongen, maar hebben wel wat reliëf nodig in het landschap om zogenaamde legers te maken (kuilen waar de jongen en het ouderdier kunnen schuilen). Zij komen dan ook vaak voor op wat ruigere akkers en graslanden. Eigenlijk vrij vergelijkbaar met de voorkeuren van fazanten.

De leefwijze van deze dieren varieert van leven in koppels (houtduif), solitair (haas) tot familiegroepen (konijn) en harems waarbij een dominant mannetje zich ontfemt over een groepje vrouwtjes (Fazant) tijdens het broedseizoen. Wilde eenden koppelen in de winter en vroege voorjaar, maar zodra de eieren zijn gelegd, staat het vrouwtje er weer alleen voor⁷. In de winter groeperen de houtduiven zich en sommige trekken naar andere oorden, of komen juist vanuit het noorden bij ons overwinteren. Konijnen blijven veilig rondom hun familieholen hangen, terwijl de fazanten zich in de winter netjes opsplitsen in vrouwtjes- en mannetjesgroepen. De hazen zoeken elkaar in het voorjaar op, maar de rest van het jaar moeten ze weinig van elkaar hebben. Wel is het zo dat territoria overlappen, dus elkaar tegenkomen doen ze zeker wel!

De jongen van konijnen en hazen zijn in de eerste weken afhankelijk van de moedermelk en blijven ook in de buurt van het hol (konijnen) of in de buurt van het nest (hazen), als de moeder op pad is om te eten. Bij wilde eenden en fazanten scharrelen of zwemmen de jongen al binnen een dag mee met de moeder (eenden) of de groep (fazanten). De houtduifjongen moeten eerst normale veren krijgen en kunnen vliegen, voordat zij het nest verlaten. Meestal duurt dit ongeveer een maand. Zowel de vader als de moeder broeden de eieren uit en zorgen voor voedsel voor de jongen.

⁷ Losito M.P. & Baldassarre G.A. (1996). Pair-bond dissolution in mallards. *The Auk* 113(3): 692-695.

3. PLEZIERJACHT GEEFT ONNODIG DIERENLEED

Op de wildlijstsoorten mag (o.a.) in de jachtperiode op de dieren gejaagd worden. Dit leidt tot leed. Dieren zijn vaak niet in een keer dood, zoals in deze [film](#) vanaf 1:55 ook te zien is. Dit komt omdat men jaagt op kleine wilde dieren met hagelpatronen. In deze patronen zitten heel veel kleine kogeltjes, die tijdens het schot verspreid worden, in de hoop dat een aantal van deze kleine kogeltjes het doelwit bereiken. Deze kleinere kogeltjes zijn met grote regelmaat niet dodelijk en zorgen enkel voor verwondingen. Om hoeveel leed het precies gaat, is niet bekend, omdat registratie en onderzoek naar de impact van het welzijn van deze dieren weinig voorkomt. Daar waar gegevens bekend zijn, is duidelijk dat lang niet alle dieren direct doodgeschoten worden, maar in plaats daarvan aangeschoten. Bij wilde eenden die levend gevangen werden voor onderzoek, zag men via röntgenfoto's dat 19-29% van de dieren met hagelkorrels in het lijf rondvliegt. Ook bleek dat deze dieren een relatief verlaagde overlevingskans hadden van 19%, ten opzichte van niet aangeschoten dieren⁸. Dit zou door de wondimpact kunnen zijn, of door loodvergiftiging. Het is aannemelijk dat vergelijkbare percentages wilde eenden in Nederland met hagel rondvliegen. Maar of deze ook een verlaagde overlevingskans hebben, kunnen we niet één op één vanuit gaan, omdat in Nederland munitie niet meer uit lood bestaat⁹.

Uit onderzoek naar welzijn van konijnen tijdens afschot bleek dat 40% niet direct dood was, en 12% op zo'n manier aangeschoten is dat zij verwond waren, maar niet dodelijk verwond. De gemiddelde tijd van aanschieten tot overlijden was 12 seconden¹⁰. Dit lijkt misschien kort, maar stel jezelf eens voor terwijl je een flinke klap met een moker op je hand krijgt. Tel rustig tot 12, dat zijn toch langere seconden dan je in eerste instantie denkt. Dus hoewel er relatief weinig onderzoek is, is het zeker dat een deel wordt aan- in plaats van afgeschoten en dat een jager maar een deel van de aangeschoten dieren terugvindt (via een getrainde jachthond). Een onbekend aantal dieren wordt niet teruggevonden en sterft een (langzame) dood. En een ander deel van de dieren lijdt enige tijd door het schot, maar herstelt hier wel weer van.

Naast het welzijnsprobleem tijdens het schot zelf, is voor een drietal van deze diersoorten ook de periode voorafgaand aan het schot zeer stressvol. De fazanten en hazen worden door een groep mensen het veld uitgedreven, richting de schietende jager. Konijnen worden hun holen uit gedreven met fretten en dan in een buidel gevangen en gedood of doodgeschoten. Uit onderzoek naar het effect van verschillende soorten jacht op herten bleek dat bij de drijfjacht (waar herten worden opgejaagd richting de jagers) 70 keer meer stresshormonen vrijkwamen, dan bij een schot vanuit de aanzitpositie (jager wacht/benadert hert vanuit een schuilpositie)¹¹. Het is zeer aannemelijk dat de drijfjacht op hazen, fazanten en konijnen eenzelfde stressresponse oplevert, bovenop de stress die ontstaat zodra het dier aangeschoten is.

⁸ Tavecchia et al. (2001). The effect of lead exposure on survival of adult mallard in the Camargue, southern France. *Journal of Applied Ecology* 38 (1197-1207)

⁹ <http://www.emissieregistratie.nl/erpubliek/documenten/water/factsheets/nederlands/lood-%20en%20zinkemissies%20door%20jacht.pdf>

¹⁰ Hampton et al. (2015). A simple quantitative method for assessing animal welfare outcomes in terrestrial wildlife shooting: the European rabbit a case study. *Animal welfare* 24(3), 307-317. <https://www.ingentaconnect.com/content/ufaw/aw/2015/00000024/00000003/art00008;jsessionid=1lqso9sc2h44k.x-ic-live-03>

¹¹ Mason (1998) The physiology of the hunted deer. *Nature* 391, 22. <https://www.nature.com/articles/34045>

Daarnaast hebben jagers de mogelijkheid om dieren de dood in te lokken door ze te verleiden om op stoppelvelden te komen eten, via lokvogels. De aanwezigheid van een groepje lokduiven of lokeenden (levend of opgezet) geeft hen de illusie dat het veilig is om daar de resten op te eten die toch niet meer van waarde zijn voor ons. Helaas komen zij, eenmaal geland, erachter dat de rustgevende en aantrekkende 'soortgenoot', ze bleek te lokken naar de dood. Vanaf de zijkant van het veld ligt de jager in zijn camouflage-outfit en hut te wachten met het geweer. Of de eenden worden gevangen via lokeenden op de plas voor de eendenkooi, de kooi ingelokt door de lokeenden en vervolgens gedood door ze de nek om te draaien¹².

Al bovengenoemd leed is onnodig, omdat het niet enkel gebeurt als er sprake is van schade en het ook niet een wettelijke vereiste is om, stel er zou wel sprake zijn van schade, daarvoor eerst werende of verjagende niet-dodende middelen voor ingezet hoeven te worden. Zoals dit wel voor de meeste andere beschermde wilde dieren geldt.

---

¹² Wet, besluit en regeling natuurbescherming,
<https://wetten.overheid.nl/zoeken/zoekresultaat/rs/2,3,4/titel/Wet%20natuurbescherming/titelf/1/tekstf/1/artnrb/0/d/29-10-2020/dx/0>

4. ZORGWEKKENDE POPULATIETRENDS, AFSCHOTCIJFERS EN JACHTSEIZOENPERIODE

Alle afschotcijfers zijn verkregen via de jaarverslagen van de faunabeheereenheden¹³. De trends per provincie en landelijk zijn verkregen via SOVON Vogelonderzoek Nederland¹⁴ en de Zoogdierverseniging¹⁵, die in samenwerking met het NEM (Netwerk Ecologische Monitoring)¹⁶ en CBS (Centraal Bureau voor de Statistiek)¹⁷ trendcijfers berekenen op basis van telgegevens die verkregen zijn uit het veld en die standaard worden verzameld via telprotocollen.

4.1 Fazant

Sinds de fazant niet meer mag worden gefokt en uitgezet voor de jacht, neemt het aantal dieren landelijk en in bijna alle provincies drastisch af (tabel 1, figuur B). Toch worden in alle provincies fazanten nog geschoten (tabel 1). De afschotcijfers uit 2018 voor Flevoland zijn niet bekend. Het jachtseizoen loopt voor hanen van 15 oktober t/m 31 januari en voor hennen van 15 oktober t/m 31 december.

Tabel 1. Afschotcijfers uit 2017 & 2018 en aantalsontwikkeling tussen 1983-2018 per provincie en landelijk.

Zeeland	6.465	4.586	Geen sign. aantalsverandering
Noord-Brabant	3.400	3.250	Sign. afname <5%
Limburg	1.223	1.249	Sign. afname <5%
Zuid-Holland	2.387	1.846	Sign. afname <5%
Gelderland	2687	2434	Sign. afname <5%
Overijssel	1.074	1.260	Sign. afname <5%
Groningen	387	384	Sign. afname <5%
Drenthe	531	645	Sign. afname <5%
Friesland	301	187	Sign. afname <5%
Noord-Holland	699	663	Sign. afname <5%
Utrecht	375	375	Sign. afname <5%
Flevoland	7	?	Sign. afname >5%
Landelijk	19.536	16.879	Sign. afname <5%

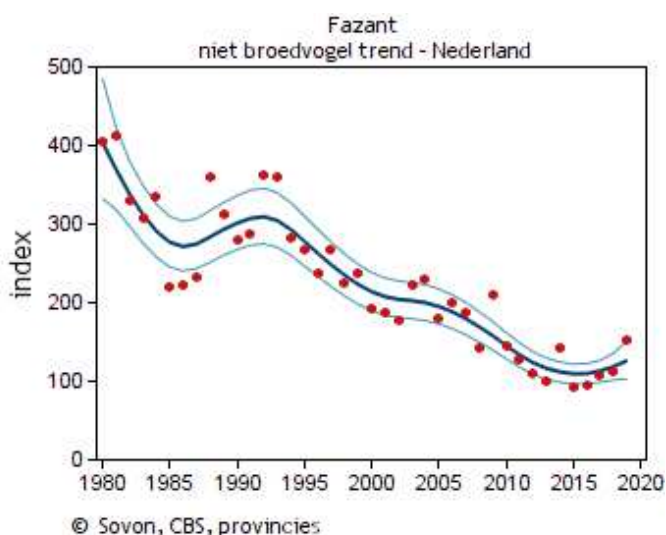
¹³ <https://www.faanabeheereenheid.nl/>

¹⁴ <https://www.sovon.nl/>

¹⁵ <https://www.zoogdierverseniging.nl/zoogdiersoorten>

¹⁶ <https://www.netwerkecologischemonitoring.nl/meetnetten>

¹⁷ <https://www.cbs.nl/>

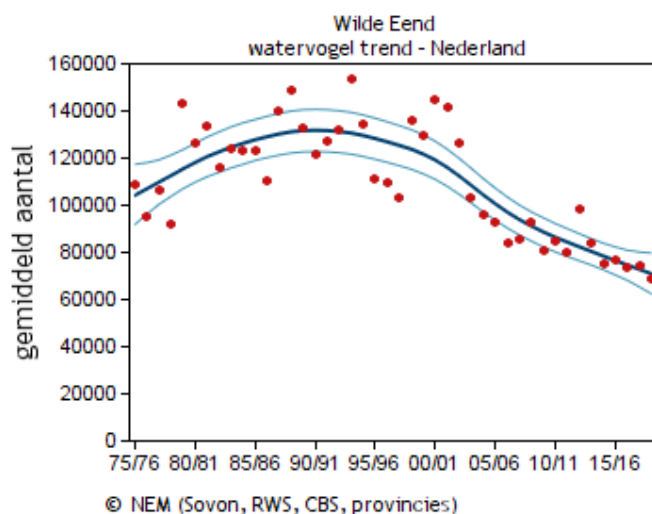
Figuur B. Indexen van de aantalsontwikkeling van de niet-broedvogelpopulatie fazanten in Nederland in de periode 1980-2019 (bron: Sovon, CBS, provincies).

4.2 Wilde eend

De populatie overwinterende wilde eenden vertoont al jaren een dalende trend, zowel landelijk als in bijna alle provincies (tabel 2, figuur C). Toch wordt er in elke provincie tijdens het jachtseizoen, dat al op 15 augustus start en doorloopt t/m 31 januari nog flink geschoten (tabel 2). De afschotcijfers voor Flevoland uit 2018 zijn niet bekend.

Tabel 2. Afschotcijfers uit 2017 & 2018 en aantalsontwikkeling tussen 1983-2018 per provincie en landelijk.

	2017	2018	1983-2018
Zeeland	5.895	9.206	Geen sign. aantalsverandering
Noord-Brabant	12.000	12.000	Sign. afname <5%
Limburg	2.041	2.293	Sign. afname <5%
Zuid-Holland	25.208	27.407	Sign. afname <5%
Gelderland	11064	10137	Sign. afname <5%
Overijssel	7.732	8.122	Sign. afname <5%
Groningen	3.777	3.380	Sign. afname <5%
Drenthe	2.681	2.700	Sign. afname <5%
Friesland	8.315	10.432	Sign. afname <5%
Noord-Holland	17.062	18.356	Sign. afname <5%
Utrecht	8.287	10.510	Sign. afname <5%
Flevoland	1.800	?	Sign. afname <5%
Landelijk	105.862	114.543	Sign. afname <5%

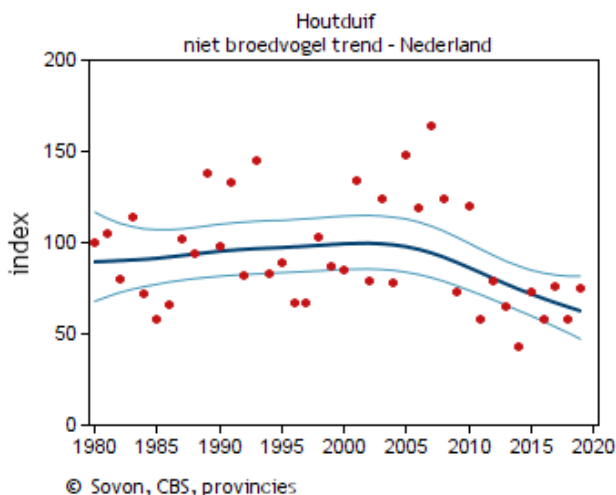
Figuur C. Indexen van de aantalsontwikkeling van de watervogelpopulatie wilde eenden in Nederland in de winterperiode 1975/76-2018/19 (bron: Sovon, CBS, provincies)

4.3 Houtduif

De houtduif mag tussen 15 oktober en 31 januari geschoten worden als wildlijstsoort. Helaas is deze soort zijn leven het hele jaar door niet zeker, omdat het dier tevens op de vrijstellingslijst staat en daarom buiten het jachtseizoen ook geschoten mag worden, ter voorkoming van schade. De hieronder gepresenteerde cijfers zijn de afschotcijfers binnen de vrij bejaagbare jachtperiode (tabel 3). De afschotcijfers voor Flevoland zijn niet bekend. Landelijk is er een significante afname waarneembaar, provinciaal is die afname waarneembaar in 7 provincies (tabel 3, figuur D).

Tabel 3. Afschotcijfers uit 2017 & 2018 en aantalsontwikkeling tussen 1983-2018 per provincie en landelijk.

	2017	2018	1983-2018
Zeeland	3.333	1.921	Sign. afname <5%
Noord-Brabant	20.500	20.000	Sign. afname <5%
Limburg	6.505	4.552	Sign. toename <5%
Zuid-Holland	1.626	3.063	Sign. afname <5%
Gelderland	7763	7753	Sign. afname <5%
Overijssel	5.258	4.503	Sign. afname <5%
Groningen	821	624	Sign. afname <5%
Drenthe	705	528	Geen sign. aantalsverandering
Friesland	1.297	1.095	Geen sign. aantalsverandering
Noord-Holland	3.197	2.537	Sign. afname <5%
Utrecht	7.765	8.304	Geen sign. aantalsverandering
Flevoland	?	?	Sign. toename <5%
Landelijk	58.770	54.880	Sign. afname <5%

Figuur D. Indexen van de aantalsontwikkeling van de niet-broedvogelpopulatie houtduiven in Nederland in de periode 1980-2019 (bron: Sovon, CBS, provincies).

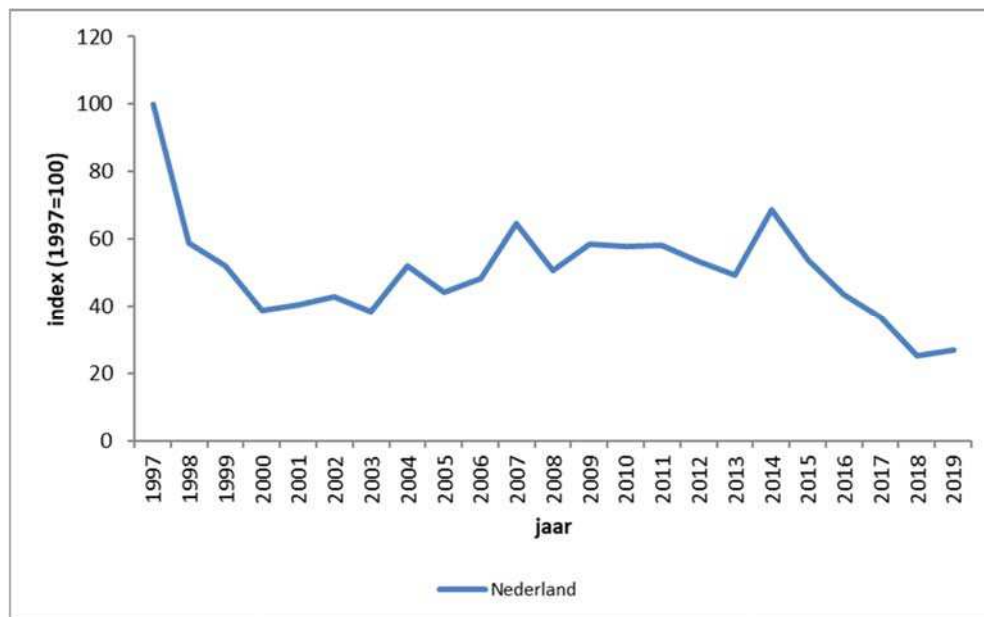
4.4 Konijn

Ook dit dier mag jaarrond geschoten worden, ofwel onder de landelijke vrijstellingslijst ter voorkoming van schade, dan wel onder de jacht voor plezier en benutting in de periode van 15 augustus t/m 31 januari. De afschotcijfers weergegeven bij Tabel 4 zijn de geschoten dieren tijdens de jachtperiode. De afschotcijfers voor Flevoland zijn niet bekend. Landelijk is er sprake van een matige afname (tabel 4, figuur E) en is het dier inmiddels geplaatst op de Rode Lijst als gevoelig¹⁸. In geval de trend onzeker is, is dat toe te wijden aan gebrek aan data.

Tabel 4. Afschotcijfers uit 2017 & 2018 en aantalsontwikkeling tussen 1997-2019 per provincie en landelijk.

	2017	2018	1997-2019
Zeeland	1.071	531	stabiel
Noord-Brabant	3.790	6.549	matige afname
Limburg	2.778	2.459	stabiel
Zuid-Holland	0	0	stabiel
Gelderland	1872	1372	matige afname
Overijssel	1.107	1.080	onzeker
Groningen	4	0	onzeker
Drenthe	169	136	stabiel
Friesland	612	594	onzeker
Noord-Holland	158	79	Stabiel
Utrecht	1.470	726	onzeker
Flevoland	?	?	onzeker
Landelijk	13.031	13.526	Matige afname

¹⁸ <https://minInv.nederlandsesoorten.nl/content/konijn-orcytolagus-cuniculus-ssp-cuniculus>

Figuur E. Indexen van de aantalsontwikkeling van het konijn in Nederland in de periode 1997-2019 (bron: ZV/CBS, Telganger oktober 2020).

Omdat duinbeheerders gebaat zijn bij de aanwezigheid van konijnen om natuurdoelstellingen te behalen, zijn de trends van konijnen in duingebieden goed in beeld gebracht. Uit deze meerjarige trendtellingen komt een somber beeld naar voren. De populaties in de duinen van PWN zijn ondanks de piek in de jaren '90 en een kleinere piek rond 2010, over het geheel genomen zeer sterk gedaald¹⁹.

4.5 Haas

Hazen mogen in de jachtperiode geschoten worden of in uitzonderlijke gevallen via een ontheffing in geval van schade aan gewassen. De hier gegeven cijfers zijn de afschotcijfers tijdens de jachtperiode, die loopt van 15 oktober t/m 31 december (tabel 5). De afschotcijfers voor 2018 in Flevoland zijn niet bekend. Landelijk is er sinds 1997 een matige afname te zien, wat ook in 7 provincies is terug te zien (tabel 5, figuur F). Sinds 3 november is de haas ook officieel opgenomen op de Rode Lijst met de status: 'gevoelig'²⁰.

¹⁹Aantal konijnen in de duinen blijft laag; PWN onderzoekt mogelijkheden voor herstel (Nature Today, 2019).

[HTTPS://WWW.NATURETODAY.COM/INTL/NL/NATURE-REPORTS/MESSAGE/?MSG=25614](https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?MSG=25614)

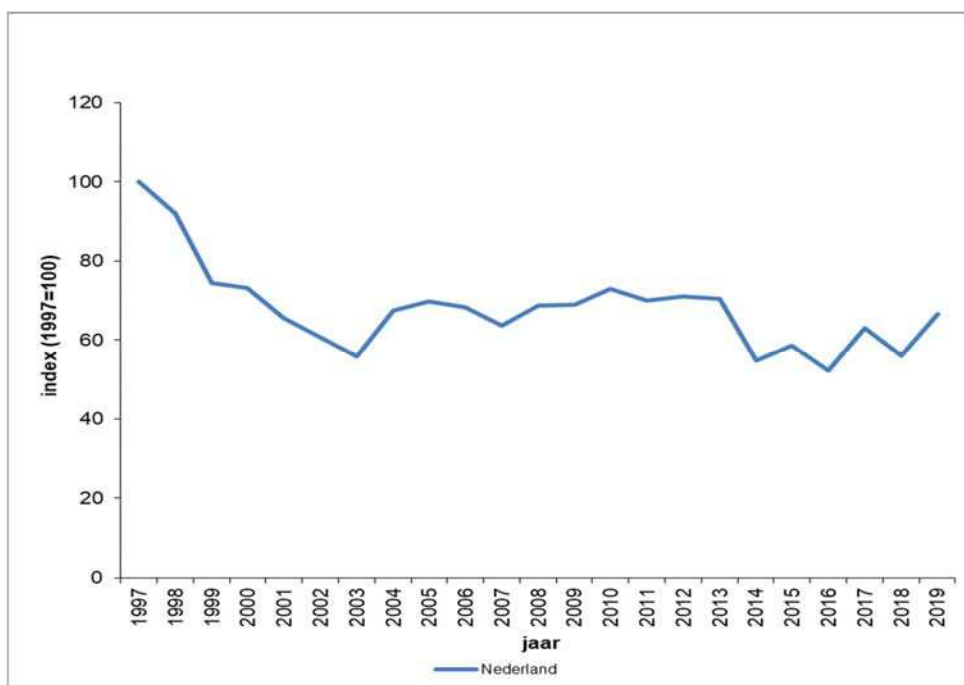
²⁰ <https://zoek.officielebekendmakingen.nl/stcrt-2020-56788.html>

Tabel 5. Afschotcijfers uit 2017 & 2018 en aantalsontwikkeling tussen 1997-2019 per provincie en landelijk.

	2017	2018	1997-2019
Zeeland	10.430	11.882	Stabiel
Noord-Brabant	9.500	9.700	Stabiel
Limburg	2.011	2.285	Matige afname
Zuid-Holland	17.710	17.061	Matige afname (laatste 12 jaar stabiel)
Gelderland	12174	11014	Stabiel (laatste 12 jaar matige afname)
Overijssel	7.602	7.618	Stabiel (laatste 12 jaar matige afname)
Groningen	2.689	1.720	Matige afname
Drenthe	1.183	1.023	Matige afname (laatste 12 jaar stabiel)
Friesland	5.667	5.391	Stabiel
Noord-Holland	11.872	12.508	Stabiel (laatste 12 jaar matige afname)
Utrecht	6.529	5.928	Onzeker
Flevoland	1.020	?	Onzeker
Landelijk	88.387	86.130	Matige afname

Figuur F. Indexen van de aantalsontwikkeling van de haas in Nederland in de periode 1997-2019 (bron: ZV/CBS, Telganger Okt 2020).

5. LANDELIJKE OVERHEID KAN JACHT SLUITEN EN WILDLIJST AFSCHAFFEN

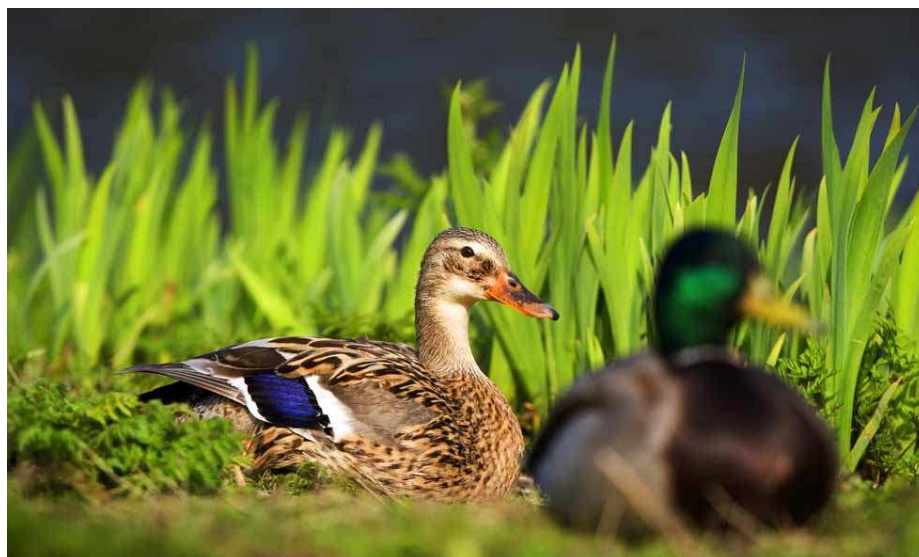
Het wettelijk kader voor de uitoefening van de plezierjacht is te vinden in de Wet natuurbescherming (hierna: Wnb), namelijk in paragraaf 3.5. (art 3.20 e.v.), als ook in de daarop gebaseerde regels in het Besluit- en de Regeling natuurbescherming.

De wildlijst is opgenomen in artikel 3.20 Wnb en geldt derhalve landelijk. In artikel 3.22 Wnb is opgenomen dat bij ministeriële verordening wordt bepaald in hoeverre de jacht is geopend (lees: vast te stellen door de Minister van LNV). Dit artikel bepaalt, dat deze opening van de jacht naar plaats en tijd kan worden beperkt. In de praktijk wordt hieraan invulling gegeven door te beperken naar *tijd* middels het vaststellen van een jachtseizoen (per soort), maar wordt er niet verder beperkt naar *plaats*, wat zou kunnen door bijvoorbeeld te differentiëren naar deel van het land. Ook de meer rand-voorwaardelijke regels over de uitoefening van de jacht zijn in de aangehaalde wet- en regelgeving belegd op rijksniveau. Denk aan regels en randvoorwaarden inzake o.a. jachtmiddelen, jachtaktes, jachthuurlen en jachtopleidingen.

Dieren staan op de jachtlijst om de betreffende soort te 'benutten' (lees: op te eten als wildbraad) en/of om met bejaging een bijdrage te leveren aan het tegengaan van (gewas)schade. Voor het al dan niet plaatsen van een soort op de jachtlijst, is het bepalend of de soort in een gunstige staat verkeert of dat deze gunstige staat in het geding komt door bejaging.

Al met al is dus helder, dat regels over de plezierjacht zijn belegd bij de landelijke overheid (met name het ministerie van LNV). Aanpassing van deze regels zou dan ook op nationaal (wetgevings-)niveau gestalte moeten krijgen. Dit geldt dus ook voor het inkorten van de wildlijst van artikel 3.20 Wnb, waarvoor in dit rapport wordt gepleit. Het sluiten of beter gezegd het niet vaststellen/openen ('gesloten verklaren') van een jachtseizoen –voor bepaalde soorten- ligt zoals gezegd als bevoegdheid bij de Minister van LNV.

De Wet natuurbescherming zal opgaan in de Omgevingswet, de verwachting is per 1 januari 2022. De

hiertoe strekkende Aanvullingswet natuur (Kamerstukken 34.985) is inmiddels vastgesteld. Deze wet is beleidsneutraal en beoogt derhalve geen inhoudelijke wijzingen, ook niet in de systematiek van plezierjacht en wildlijst. De Omgevingswet kent bij inwerkingtreding dan ook opnieuw een landelijk vastgestelde en vooralsnog ongewijzigde wildlijst.

6. PROVINCIALE OVERHEID KAN AANVULLENDE EISEN STELLEN AAN DE JACHT

Uit hetgeen in hoofdstuk 5 staat beschreven, mag terecht worden geconcludeerd dat de provinciale overheden in de kern een beperktere rol hebben bij het vaststellen van regels inzake de plezierjacht en de wildlijst. Een expliciete uitzondering staat in artikel 3.22 lid 4. Daarin is bepaald dat Gedeputeerde Staten de jacht voor de hele provincie of een gedeelte daarvan, voor een bepaalde tijd kunnen sluiten, zolang bijzondere weersomstandigheden dat vergen. Er moet worden aangenomen dat de provincie (GS) geen zelfstandige, verordenende bevoegdheid toekomt om de plezierjacht in de kern wezenlijk anders te regelen dan op landelijk niveau is bepaald. Denk hierbij aan het algeheel sluiten van de plezierjacht in de provincie, omdat dit maatschappelijk onaanvaardbaar wordt geacht.

Iets anders is echter, dat Provinciale Staten (PS) op grond van art. 3.12 lid 9 Wnb *aanvullende* regels/eisen kan stellen in het kader van het vaststellen van een door een Faunabeheereenheid opgesteld faunabeheerplan, die de jachthouder ('jager') in acht moet nemen bij het bepalen welke inspanningen nodig zijn om in zijn jachtveld een redelijke wildstand te handhaven.

Zo is met de Wnb geprobeerd om, meer dan voorheen, in het stelsel van de wet een transparante en maatschappelijk verantwoorde uitoefening van de plezierjacht vast te leggen. Daar horen ook de inspanningen van de individuele jager in zijn individuele jachtveld bij (waarbij de jager verantwoordelijk is voor de redelijke wilstand in het eigen jachtveld, art. 3.20 lid 3 Wnb). Hierbij wordt de plezierjacht geplaatst in het geheel van inspanningen op het gebied van schadebestrijding en populatiebeheer. Zó komen zaken in beeld als monitoring van het afschot in het kader van plezierjacht, het werken met verplichte afschotplannen inclusief registratie van het gepleegde afschot én de mogelijkheid om plezierjacht op provinciaal niveau te kunnen en mogen binden aan regels en beperkingen. Bijvoorbeeld als de gunstige staat van instandhouding van de soort hierom vraagt of als een bepaalde wildsoort in (delen van) de betreffende provincie de plezierjacht niet of nauwelijks (extra) bijdraagt aan het voorkomen van schade.

De provincie kan derhalve eisen stellen aan het faunabeheerplan om er - conform de bedoeling van de jachtregels in de Wnb - voor te zorgen dat plezierjacht niet enkel voor plezier en benutting wordt beoefend, maar plaatsvindt wanneer dit op z'n minst mede nodig is voor populatiebeheer en het voorkomen van schade. Mede gezien de gebruikmaking van ontheffingen en vrijstelling voor deze doeleinden. Ook kan zij op haar eigen gronden plezierjacht niet toestaan en dit ook als voorwaarden opnemen als derden de grond pachten van de provincie. Dit is geen belemmering voor eventuele schadebestrijding met diervriendelijke maatregelen én het geweer, in geval er sprake is van serieuze overlast (zie hoofdstuk 9).

7. HET JACHTRECHT OPHEFFEN MAG

Het jachtrecht is in Nederland van oudsher gekoppeld aan c.q. afgeleid van het eigendomsrecht van de betreffende grond. Het komt erop neer dat de 'jachthouder' gerechtigd is om de dieren die behoren tot de aangewezen wildsoorten en die voorkomen op de betreffende grond(en) te bejagen (voor benutting). Het is derhalve onderdeel van het 'genot' van de eigendom. Eigendom is een van de sterkste rechten die we kennen in Westerse rechtssystemen, en is als zodanig ook beschermd in internationale verdragen. Dat wil niet zeggen dat het eigendomsrecht 'absoluut' is, in de zin dat het niet beperkt zou kunnen of mogen worden. Toegepast op beperkingen van het jachtrecht, citeren we hieruit het onderzoek van Kees Bastmeijer²¹:

Het recht op eigendom

"Het recht op eigendom, zoals erkend en bescherming in het Aanvullend Protocol bij het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM), staat mogelijke beperkingen van de jacht - zoals hierboven besproken - niet per definitie in de weg. Dit Verdrag erkent namelijk expliciet dat het eigendomsrecht kan worden beperkt ten behoeve van publieke belangen zolang een 'fair balance' wordt bereikt. Dit alles is helder en juist uitgelegd in de Memorie van Antwoord bij het wetsvoorstel voor de Eerste Kamer, waarnaar hier wordt verwezen. Een uitvoerige bespreking van dit onderwerp valt buiten de reikwijdte van dit onderzoek, maar aangenomen moet worden dat het koppelen van de jacht aan maatschappelijke doelen en het beperken van de jacht wanneer dit nodig is om de gunstige staat van instandhouding van een soort niet in gevaar te brengen, onder 'publieke belangen' in de zin van het Verdrag vallen. Jurisprudentie van het Hof voor de Rechten van de Mens laat voorts zien dat het Hof in gevallen van beperking van eigendom vanwege milieu- en natuurbeleid zelden tot het oordeel komt dat de overheid het recht op eigendom in strijd met het Verdrag heeft beperkt."

Aldus zijn er mogelijkheden om het bestaande jachtrecht verder te beperken. Dit kan zijn het:

- afschaffen van de plezierjacht als zelfstandig juridisch regime;
- terugbrengen van het aantal soorten op de wildlijst (zoals eerder al meermaals is gebeurd);
- verder binden van de plezierjacht aan (bijv. natuur- en/of soortenbeschermings-)regels;
- aanscherpen van de regels die bepalen op grond waarvan de jacht en/of het jachtseizoen mogen worden geopend.

Een voorbeeld van een beperking van het jachtrecht is het eerdere verbod op het jagen in natuurgebieden, zoals dat tot 1 januari 2017 gold onder de Flora- en faunawet.

²¹ prof. dr. C.J. Bastmeijer [Legal Advice for Nature], "Jacht en de positie van provincies onder de nieuwe Wet natuurbescherming", Tilburg, 2016, blz. 21-22

8. JAGEN VOOR PLEZIER GEBEURT ZONDER MAATSCHAPPELIJK DRAAGVLAK

Slechts 8% van de Nederlandse bevolking vindt jacht als hobby geoorloofd. Ofwel maar liefst 92% keurt hobbyjacht af, waarvan 74% 'benutting' van dieren geen goede jachttreden vindt. Zo blijkt uit onderzoek van bureau Blauw²² (figuur G). Genoeg draagvlak in de maatschappij om deze plezierjachtlijst af te schaffen. Waarom dit dan nog steeds bestaat is lastig te begrijpen. De meest voor de hand liggende reden is dat jagers het jagen op de dieren op de wildlijst promoten in hun lobby bij de overheid en politiek. Volgens de jagers jagen zij op deze dieren uit liefde voor de natuur, om te benutten en voor het plezier in het samen optrekken, terwijl men dieren die schade veroorzaken bejaagt uit plichtsbeseft²³. Dit komt o.a. omdat er meer regelgeving is gekoppeld aan schadebestrijding. Bijvoorbeeld dat dieren bij schade niet gedood mogen worden, tenzij je eerst diervriendelijkere maatregelen hebt ingezet om dieren te weren of verjagen. Eigenlijk juist precies de voorwaarden die wij stellen en nodig zijn voor een respectvolle omgang met wilde dieren. Ook is dit de brede gedachte die in de maatschappij leeft. Nederlanders, 69% om precies te zijn²⁴, vinden het een normale gang van zaken om schade eerst diervriendelijk proberen te voorkomen (figuur G). Maar blijkbaar ontnemt deze stap de jagers de lol in hun hobby, met als gevolg dat jagen op dieren voor hobby in stand blijft.

Ondanks dat een grote meerderheid van de bevolking achter een verbod op jagen voor het plezier is, stemmen onze volksvertegenwoordigers anders. Zo stemden 36 Kamerleden in 2018 voor de motie voor het afschaffen van de plezierjachtlijst (PvdA, GroenLinks, SP, 50PLUS, OSF, PvdD en PVV en kamerlid Prast van D66) en 38 tegen (VVD, CDA, D66, ChristenUnie en SGP)²⁵. Deze laatstgenoemden willen dus de vrije jacht voor de hobby op wilde dieren behouden. Wij hopen dat in de toekomst, als een nieuwe motie hierover zou worden ingediend, onze volksvertegenwoordigers rekening houden met de wens van het merendeel van de maatschappij. Bescherming van de natuur, waarin geen jacht op wilde dieren voor het plezier plaatsvindt. En waar het geweer enkel in geval het echt niet anders kan gebruikt wordt, als er sprake is van serieuze overlast of schade.

Op provinciaal niveau zijn er burgerinitiatieven geweest om de hobbyjacht te stoppen. In 2016 lukte het (op initiatief van PvdD) om in 10 provincies voldoende handtekeningen te verzamelen om het Burgerinitiatief: 'Stop de hobbyjacht' in te dienen bij de Provinciale Staten. Men was in de veronderstelling dat provincies zeggenschap zouden krijgen over de hobbyjacht onder de Wet natuurbescherming. Dit burgerinitiatief werd in 1 provincie aangenomen, in 2 provincies niet behandeld, in 5 provincies als niet-ontvankelijk gezien en in 4 provincies verworpen (Tabel 6). Aangenomen betekent dat Provinciale Staten de roep om te stoppen met de plezierjacht steunden – maar later niet hebben uitgevoerd. Niet-ontvankelijk betekent dat de bestuurders oordeelden dat de provincies niets over sluiting van de jacht te zeggen hebben. Verworpen betekent dat provincies oordeelden dat zij hierover wel zeggenschap hebben, maar het voorstel niet steunden.

²² Kruijff et al. (2018). Nederlanders en de jacht. De beleving van jacht onder Nederlanders. (Blauw Research, rapportnummer 23244)

²³ Lanfers et al. (2013). Motivatie voor schadebestrijding, een onderzoek naar de motivatie van jagers en grondgebruikers voor beheer en schadebestrijding. (Wing rapportnummer 1302). <https://www.bij12.nl/assets/FF-78.-Lanfers-et-al-2013.-Motivatie-voor-schadebestrijding.pdf>

²⁴ <https://www.dierenbescherming.nl/geenwildlijst>

²⁵ https://www.eerstekamer.nl/motiedossier/35000_xiv_d_motie_koffeman_pvdd_c

Tabel 6. Overzicht status van de 12 burgerinitiatieven in alle provincies uit 2016: 'Stop de hobbyjacht'.

Provincie	Besluit
Limburg	Aangenomen
Drenthe	Niet behandeld
Flevoland	Niet behandeld
Zeeland	Niet-ontvankelijk
Noord-Brabant	Niet-ontvankelijk
Gelderland	Niet-ontvankelijk
Groningen	Niet-ontvankelijk
Friesland	Niet-ontvankelijk
Noord-Holland	Verworpen
Utrecht	Verworpen
Overijssel	Verworpen
Zuid-Holland	Verworpen

Dierenbescherming

BESCHERM DE NATUUR, STOP PLEZIERJACHT

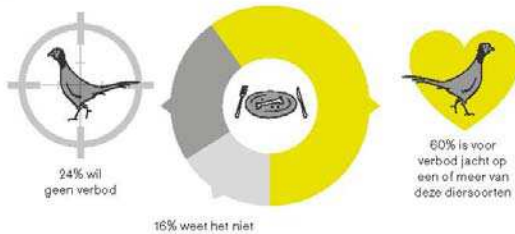
De natuur in Nederland staat onder druk en heeft bescherming nodig. Jagen voor plezier draagt daar niet aan bij. Toch staat de overheid dit toe voor dieren op de wildlijst (houtduif, fazant, wilde eend, haas en konijn). De Dierenbescherming vindt dat dit moet stoppen.

Geen wildlijst levert **winst** op voor:

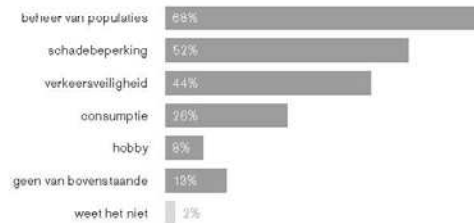
 DIER	 BOER	 BEVOLKING
<ul style="list-style-type: none"> • diervriendelijk samenleven • minder dierenleed 	<ul style="list-style-type: none"> • behoud schadevergoeding • innovatieve oplossingen voor schadebeperking 	<ul style="list-style-type: none"> • diervriendelijk faunabeheer • rust in het buitengebied
 NATUUR	 BIODIVERSITEIT	 OVERHEID
<ul style="list-style-type: none"> • deskundig beheer • wild beschikbaar voor roofdieren 	<ul style="list-style-type: none"> • deskundig beschermd • gestimuleerd door ruimte voor roofdieren in de voedselketen 	<ul style="list-style-type: none"> • maatschappelijk breed geaccepteerd faunabeheer

Hoe denkt de Nederlandse bevolking over de jacht?
 Volgens het onderzoek 'Nederlanders en de jacht' uit december 2018 door Blauw Research in Rotterdam

1 Wilt u een verbod van de jacht op de huidige wildlijstsoorten: fazant, haas, konijn, wilde eend en houtduif? (consumptie en hobby)

2 Wat vindt u acceptabele redenen voor de jacht? (Respondenten mogen meerdere acceptabele redenen opgeven)

3 Vindt u dat er eerst preventieve maatregelen moeten worden ingezet bij schade, voordat wordt overgegaan tot afschot?

De Dierenbescherming voelt zich door de uitkomsten van deze enquête gesteund in haar overtuiging dat wilde dieren niet op een wildlijst horen. Hiermee worden ze vogelvrij verklaard. Het doden van wilde dieren is alleen geoorloofd als dieren een serieus gevaar vormen en preventieve maatregelen niet werken.

Wil je meer informatie over onze opvattingen en beweegredenen, kijk dan op: www.dierenbescherming.nl/geenwildlijst

Figuur G. Uitkomsten publieksonderzoek naar de beleving van de jacht onder Nederlanders (Blauw research, 2018).

9. PLEZIERJACHT NIET NODIG OM SCHADE TE BESTRIJDEN EN DRAAGT NIET BIJ AAN NATUURBEHOUD

Men is wel eens in de veronderstelling dat het noodzakelijk is om het jachtrecht op de 5 wildlijstsoorten te verpachten om schadebestrijding van andere soorten of de jachtlijstsoorten buiten het jachtseizoen mogelijk te maken. Dat is absoluut niet het geval. Te allen tijde kan de grondeigenaar of grondgebruiker een overeenkomst afsluiten met een jager waarin enkel afspraken gemaakt worden over het (ver)jagen van soorten die serieus schade kunnen veroorzaken, zoals bepaalde ganzensoorten. Mits er natuurlijk voor die soorten een ontheffing is om die dieren af te schieten.

De wetgever heeft in de Wet natuurbescherming een duidelijk onderscheid willen maken in de regimes voor plezierjacht, schadebestrijding en populatiebeheer. Het is eerder in de –privaatrechtelijke - contractformats (voor huur van het 'jachtgenot') die de grote jagersorganisaties aanbieden, dat e.e.a. wordt gepresenteerd als een 'onlosmakelijke' set aan afspraken. Wettelijk ligt het echter anders. Wie inzet wil plegen in het kader van beheer of schadebestrijding heeft nodig (1) toestemming van de grondgebruiker [art. 3.15 lid 7 Wnb] (2) indien aan de orde toestemming voor inzet van het geweer/jachtakke en (3) een geldige juridische titel ('toestemming van de overheid') om de beoogde activiteiten uit te voeren. Dit laatste kan in het kader van bijv. een landelijke- of provinciale vrijstelling, een provinciale 'opdracht' (in dat geval geen toestemming grondgebruiker nodig), of wat het vaakst voor zal komen; een landelijke of –meestal- provinciale ontheffing. Deze ontheffingen liggen veelal klaar bij de Faunabeheereenheden en kunnen (normaliter via Wildbeheereenheden) bij aantoonbare schade ingezet worden.

Het jachtrecht verpachten *hoeft* dus niet, ook niet om aan beheer en schadebestrijding te kunnen doen. Dit geldt ook voor (landbouw)gebieden die toebehoren aan gemeenten en provincies, of terreinen die anderszins aan een overheid toebehoren, zoals defensie terreinen. Ook provincies hoeven de jacht dus

niet te verpachten. In ieder geval in provincies Utrecht, Drenthe en Gelderland is dit onderwerp geweest van politiek debat²⁶. Waarop Utrecht in haar beleidsnota heeft opgenomen dat het jachtrecht op provinciale gronden niet verhuurd wordt²⁷.

De dieren op de wildlijst veroorzaken zelf in verhouding nauwelijks schade. Althans, de getaxeerde schade is zeer beperkt en te vergelijken met de totale gewasschade die voor wilde dieren in Nederland door BIJ12 wordt gemeten (zie Bijlage 1). Over de afgelopen 10 jaar is er €225.789.008 aan schade door wilde dieren getaxeerd, waarvan €755.835 voor rekening kwam voor de plezierwildlijstsoorten (0,33%). Dit kan enigszins vertekenend zijn, aangezien schade door wildlijstsoorten in het jachtseizoen niet wordt uitgekeerd, en dit voor houtduiven en konijnen jaarrond het geval is, omdat deze dieren landelijk zijn vrijgesteld om dood geschoten te worden door jagers.

Het is voor de wildlijstsoorten niet duidelijk wat het verband tussen jagen op dieren op de plezierjachtlijst, schadebeperking en de achteruitgang van deze soorten is. Het kan zo zijn dat jacht voor een lager aantal dieren zorgt, met als gevolg minder schade. Als dat zo is, dan zullen er partijen zijn die dit een wenselijke ontwikkeling vinden, omdat zij het landbouwbelang zwaarder vinden tellen dan het behouden van diersoorten. Over het algemeen is men het erover eens dat de Nederlandse natuur en de biodiversiteit er niet goed voorstaat en gebaat is bij strikte bescherming. Schade accepteren en waar nodig uitbetalen is onderdeel van het systeem om draagvlak voor natuurbescherming te behouden in het agrarisch gebied.

Uit publicaties uit het verleden en heden is te zien dat de dichtheden hazen in Nederland sinds de jaren '55 enorm is teruggelopen. Was de dichtheid aan hazen in die periode in de Noordoostpolder nog rond de 25 hazen per km², was dat eind '70 al teruggelopen naar 10 hazen per km²²⁸. De meest recente publicatie die inzicht geeft in de dichtheid hazen gemeten in hazen per km², komt uit 2016 en betreft hazen in Groningen. De dichtheden over de periode 2009 t/m 2016 bleven vrij constant en lagen gemiddeld op 6 hazen per km² (zeekleigebied) of 3 hazen per km² (overige gronden)²⁹. Met deze gegevens is duidelijk wat het gevaar is om beleid en wetgeving te maken op basis van data over enkel de afgelopen jaren. Er is wel een significante afname waar te nemen (zie Hoofdstuk 4), maar met het blote oog, voor de jager in het veld, is die afname nauwelijks zichtbaar, waardoor het referentiepunt dat de jager gebruikt om zijn afschot te bepalen, steeds verder naar beneden zakt. Bovendien heeft de grootste afname plaatsgevonden in de periode ver voordat de meeste jagers gebruik maakten van het jachtveld waarin zij nu jagen. Zij zullen dan ook nooit streven naar een dichtheid die overeenkomst met een gezonde dichtheid zoals die in het verleden voorkwam. Een recent wetenschappelijk advies over 'het duurzaam benutten' van hazen in Europa, wijst erop dat bij standen onder de 15 hazen per km² de jacht sowieso gesloten zou moeten worden omdat anders de vitaliteit van de populaties onder druk komt te staan³⁰. De data uit de Noordoostpolder van eind jaren '70 en de recente data uit Groningen laten zien dat de dichtheden in Nederland onder die grens liggen. Het sluiten van de jacht op hazen is dan ook vanuit natuurbeschermingsoogpunt gewenst.

Voor de wilde eend heeft SOVON een poging gewaagd om te achterhalen waarom deze dieren in aantal achteruit gaan. Daar lijkt de kuikenoverleving te laag te zijn om de populatie op peil te houden. Omdat de

²⁶ [https://gelderland.stateninformatie.nl/document/6863959/2/18M72%20Niet%20verpachten%20van%20jacht%20\(PS2018-372\)](https://gelderland.stateninformatie.nl/document/6863959/2/18M72%20Niet%20verpachten%20van%20jacht%20(PS2018-372))

²⁷ Beleidskader Wet natuurbescherming Provincie Utrecht (2016), pag. 53. https://www.provincie-utrecht.nl/sites/default/files/2020-03/beleidsnota_wet_natuurbescherming%20%281%29.pdf

²⁸ Broekhuizen S. (1982). Hazen in Nederland. Proefschrift Wageningen Universiteit. <https://edepot.wur.nl/205964>

²⁹ Ottens H.J. en Wiersma P. (2016). Hoe de hazen lopen in Groningen. Nature Today <https://www.naturetoday.com/intl/nl/nature-reports/message/?msg=23063>

³⁰ Schai-Braun et al. (2019). Estimating Sustainable Harvest Rates for European Hare (*Lepus Europaeus*) populations. <https://www.mdpi.com/2071-1050/11/10/2837/pdf>

beschikbare data niet betrouwbaar genoeg is om harde uitspraken te doen, was het niet mogelijk om de impact van de jacht op de omvang van wilde-eenden populaties te beoordelen. Wilde eenden zijn namelijk deels standvogels, die in Nederland broeden, maar deels ook wintergasten zijn. De wintergasten staan niet alleen bloot aan de jachtdruk in Nederland, maar in heel Europa. Inzicht in de jachtdruk over heel Europa is te beperkt om daar uitspraken over te kunnen doen. Wel zag men in Nederland dat het jaargemiddelde van de aantallen gunstiger is naarmate de jachtdruk in die provincie sterker is afgenomen in dezelfde periode. Voor de broedvogels, waar geen afname is (in tegenstelling tot de jaarrondtellingen) lijkt het erop dat er een toename is in overleving wat (mede) veroorzaakt is door een afname van de jachtdruk³¹. Met andere woorden, de afname in het aantal afgeschoten dieren de afgelopen jaren, lijkt in Nederland bij te dragen aan herstel van de populaties. Het Sovon-rapport pleit voor betere jachtstatistieken om de relatie tussen jacht en de achteruitgang van de wilde eend beter in kaart te kunnen brengen. Een simpelere manier om deze relatie te achterhalen is door de jacht vanaf nu te sluiten op de wilde eend en vervolgens te monitoren wat dit doet met de populatie wilde eenden.

Vanuit de beschermings invalshoek is het duidelijk dat het instrument: 'wildlijst', die vooral is opgesteld voor het plezier van de jager, een instrument is dat niet meer werkt in ons landschap. Dieren op de wildlijst lijken te weinig bescherming te krijgen, wat er mede voor zorgt dat die diersoorten (bijna) verdwijnen (naast afnemende leefomgevingen voor de dieren, klimaatverandering en vervuiling). Dit blijkt uit recente biodiversiteitsrapporten over de stand van de natuur in Europa en wereldwijd^{32,33}, maar ook uit het gegeven dat diersoorten die voorheen in Nederland op de wildlijst stonden, daar weer vanaf gehaald zijn, omdat hun voortbestaan werd bedreigd. Denk o.a. aan de patrijs, goudplevier, poelsnip, houtsnip, bokje, dassen, eekhoorns, otters en zeehonden³⁴. Ook in Nederland gaat het nog lang niet goed met onze natuur. Hoewel het verdere verlies van biodiversiteit lijkt te zijn gestopt, is er van herstel nog geen sprake. Geschat wordt dat onze biodiversiteit nu 14% is van wat het in 1700 geweest is³⁵. Om dit te herstellen zou bescherming het uitgangspunt moeten zijn van onze omgang met wilde dieren. Daar past het jagen voor het plezier al lang niet meer in. Hooguit jagen in geval er serieus sprake is van schade en dit niet op diervriendelijke wijze opgelost kan worden.

De noodzaak om schade af te wenden via afschot is overigens ook een ouderwetse benadering. Er zijn allerlei innovatieve, diervriendelijkere maatregelen voor handen die ingezet kunnen worden om schade te voorkomen. Deze worden nu relatief weinig ingezet, omdat het economisch gezien niet gunstig is. Allereerst komt de jager gratis 'het probleem' oplossen, ten tweede, als dat niet lukt, keert de provincie schade uit. Tenminste dat geldt voor die inheemse soorten die niet op een wildlijst, landelijke vrijstellingslijst of exotelijst staan. Deze worden in de fruitteelt en op vliegvelden e.d. wel ingezet, omdat daar het belang (vliegveiligheid) of het economisch verlies groter is, dan bijvoorbeeld op grasland. Voorbeelden zijn laser³⁶, drones³⁷ en vogelverschrikkers die afwisselend visuele en angstkreten afspelen op het moment dat vogels invallen³⁸.

³¹ van den Bremer L. et al. (2015). Populatieontwikkeling Wilde Eend, Krakeend, Kuifeend en Tafeleend in Nederland: wat weten we over de achtergronden? Sovon-rapport 2015/65, CAPS-rapport 2015/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen. https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/Rap_2015-65_Kennisoverzicht-populatie-ontwikkeling-eenden_0.pdf

³² <https://www.eea.europa.eu/nl/highlights/recentste-evaluatie-laait-zien-dat>

³³ <https://www.scientias.nl/in-50-jaar-tijd-zijn-wilde-dierpopulaties-wereldwijd-gemiddeld-68-kleiner-geworden/>

³⁴ Troostwijk van D.W.J. (1988). Wild en wildschade in de Nederlandse bosbouw. Bosbouwvoorlichting 1, 7-11.

<http://natuurtijdschriften.nl/download?type=document;docid=590989>

³⁵ <https://themasites.pbl.nl/balansvandeleeftomgeving/jaargang-2014/natuur/biodiversiteit-en-oorzaken-van-verlies-in-europa>

³⁶ <https://www.birdcontrolgroup.com/nl/>

³⁷ <https://drowqoo.nl/>, <https://www.thedronebird.com/>

³⁸ <https://vogelverschrikker.nl/product/birdalert/>

10. SYNTHESE

De Nederlandse natuur staat er zorgwekkend voor en daarom werd in 2017 de Wet Natuurbescherming aangenomen. We moeten beter voor onze natuur zorgen en de natuur en biodiversiteit in Nederland verbeteren en herstellen. Een goede biodiversiteit draagt bij aan schoon water, gezonde landbouwgrond en de voortplanting, bevruchting en bescherming van onze groenten en fruit. Elk dier en elke plant telt inmiddels om de natuur in Nederland overeind te houden.

Ondanks dat de natuur bescherming nodig heeft, mogen er vijf dieren in Nederland, gedurende de jachtperiode, vrij bejaagd worden. Meer dan een kwartmiljoen dieren vinden elk jaar hierdoor onnodig de dood³⁹. De houtduif, de fazant, de haas, het konijn en de wilde eend: deze vijf vormen de 'plezierjachtlijst', ook wel vergoelijkend de 'wildlijst' genoemd. Zij mogen worden afgeschoten door hobbyjagers. De vijf soorten op de plezierjachtlijst mogen gedood worden voor benutting en/of om bij te dragen aan het voorkomen van (gewas)schade. Omdat het aantal dieren zo sterk terugloopt is het niet aannemelijk dat er sprake is van serieuze gewasschade. Bovendien is er via deze vorm van plezierjacht geen enkele plicht om als grondeigenaar te proberen schade op een diervriendelijkere manier te voorkomen. Dat ligt niet in lijn met het moreel gedachtengoed dat heerst onder de Nederlandse bevolking. Zij verwacht dat men bij schade eerst tracht deze te voorkomen met niet-dodende maatregelen. Afschot zou een laatste redmiddel moeten zijn.

De Dierenbescherming maakt zich dan ook grote zorgen over de dieren op de plezierjachtlijst. De Vogelbescherming heeft aangegeven dat het met de fazant en de wilde eend in Nederland niet goed gaat. Er zijn al eerder bedreigde dieren van de plezierjachtlijst gehaald, zoals de patrijs. Nu staan er weer twee vogels op die juist bescherming nodig hebben, in plaats van een vogelvrijverklaring. Ook deze dieren hebben we nodig voor een gezonde balans in onze natuur. Zo dienen wilde eenden bijvoorbeeld als voedsel voor andere wilde dieren en dragen fazanten bij aan de verspreiding van plantenzaadjes.

³⁹ Jaarverslagen faunabeheereenheden: <https://www.faunabeheereenheid.nl/>

Andere dieren, zoals ganzen en reeën, worden in Nederland ook bejaagd, onder de term beheerjacht of schadebestrijding: deze dieren mogen afgeschoten worden als er te veel in één gebied zijn, ze voor gevaar op de weg zorgen of als ze ziek zijn én vaak alleen als niet-dodende maatregelen niet voor handen zijn. De voorbeelden die we zien in de media van jacht zijn vaak gericht op beheerjacht. Daardoor blijven de dieren die zonder goede reden worden geschoten vaak onzichtbaar. Maar het bestaan van de plezierjachtlijst betekent dat bijna 26.500 jagers tijdens het jachtseizoen honderduizenden fazanten, houtduiven, wilde eenden, konijnen en hazen doden. Het jachtseizoen voor wilde eenden loopt van half augustus tot eind januari. Bijna een half jaar lang krijgen eenden geen rust, maar worden ze met honden of andere methoden opgejaagd en beschoten. Omdat dit lang niet altijd in één keer goed gaat en jagers niet alle aangeschoten dieren terugvinden, worden er ook gewonde dieren achtergelaten.

De Dierenbescherming wil de plezierjachtlijst het liefst helemaal afgeschaft zien. Het is een failliet instrument, omdat bewezen is dat elk dier dat hierop heeft gestaan gered moest worden van de ondergang. Door deze dieren van deze lijst te halen, kunnen de aantallen zich herstellen tot een gezond niveau. Bovendien sluit deze plezierjachtlijst niet aan bij het huidige moraal van de maatschappij, die op zoek is naar balans, bescherming en een eerlijke kans voor wilde dieren in geval er sprake is van een conflict. Diervriendelijkere oplossingen zouden daarbij de eerste stap zijn, afschot een laatste redmiddel. Bij plezierjacht slaat men de eerste stap volledig over en dit zorgt voor onnodig dierenleed.

Laten we tenminste de haas, het konijn, de fazant en de wilde eend onmiddellijk schrappen van deze lijst, voordat het te laat is. Wie van de natuur houdt, zou hier niet eens voor zijn plezier op willen jagen. Zeker niet als deze dieren juist onze bescherming nodig hebben. De jagers kunnen dit simpelweg doen door niet meer op ze te jagen. Die garantie geven zij niet en de afschotcijfers die zij doorgeven, laten zien dat zij de dieren niet met rust laten. Bij die garantie hebben wij dus de overheid nodig. Dit kunt u doen door de landelijke wildlijst via wetgeving officieel in te korten, de jacht op soorten op de lijst te sluiten of op provinciaal niveau beperkingen aan de jacht op te leggen. Wij rekenen daarbij op uw steun.

Bijlage 1. Getaxeerde schade aan gewassen door wildlijstsoorten en alle wilde dieren (BIJ12-Faunazaken). Taxaties worden met name uitgevoerd buiten het jachtseizoen voor hazen, wilde eenden en fazanten. Dit omdat schade binnen het jachtseizoen voor deze soorten niet wordt uitgekeerd. Voor konijnen en houtduiven wordt schade normaliter nooit uitgekeerd, omdat zij jaarrond door jagers te doden zijn met het geweer. In het jachtseizoen als wildsoort, daarbuiten als schadesoort. Het is daarom mogelijk dat er meer schade is dan via taxaties is vastgesteld.

Drenthe	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Haas	244										244
Konijn	244	90									334
Wilde eend		468									468
Totaal wildlijst dieren	488	558	0	0	0	0	0	0	0	0	1.046
Alle dieren	36.029	49.288	88.288	88.942	150.424	152.564	221.669	400.976	161.709	222.509	1.572.398

Flevoland	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Haas	9.162	26.897	2.809	598	1.394					3.100	43.960
Houtduif	1.440	211	59							79	1.789
Wilde eend	217	396									613
Totaal wildlijst dieren	10.819	27.504	2.868	598	1.394	0	0	0	0	3.179	46.362
Alle dieren	148.000	118.038	189.652	140.074	80.848	235.404	146.115	206.031	184.834	251.349	1.700.345

Friesland	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Haas			1.658		54						1.712
Houtduif		178		60				8.494			8.732
Konijn			1.365	509							1.874
Wilde eend	27	2.386									2.413
Totaal wildlijst dieren	27	2.564	3.023	569	54	0	0	8.494	0	0	14.731
Alle dieren	4.834.343	7.870.725	8.086.154	7.941.869	7.592.226	9.272.393	9.366.588	11.110.138	8.580.338	9.454.783	84.109.557

Gelderland	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Haas	137	1.519	2.827	506							4.989
Houtduif	2.823	310		3.275	421		4		1.597		8.430
Konijn		810	2.411								3.221
Wilde eend	0	4.529	580	116	684		963			285	7.157
Totaal wildlijst dieren	2.960	7.168	5.818	3.897	1.105	0	967	0	1.597	285	23.797
Alle dieren	2.164.425	2.964.009	3.380.656	2.404.522	1.946.414	2.421.413	3.010.987	3.617.937	3.037.260	3.669.591	28.617.214

Groningen	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Houtduif	454	132									586
Konijn					281						281
Wilde eend	0	782	623		36	868					2.309
Totaal wildlijst dieren	454	914	623	0	317	868	0	0	0	0	3.176
Alle dieren	357.912	457.146	682.127	454.216	392.288	576.116	622.348	808.209	588.364	657.890	5.596.616

Limburg	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Haas	536	6.818									7.354
Houtduif	851	15.428	3.272	231		616					20.398
Konijn *	181.957	546		11		0					182.514
Wilde eend	339										339
Totaal wildlijst dieren	183.683	22.792	3.272	242	0	616	0	0	0	0	210.605
Alle dieren	553.628	468.419	622.324	336.380	277.068	330.061	213.102	481.442	560.991	746.747	4.590.162

* Konijn in 2010: bijna alles bij bomenkwekerij

Noord-Brabant	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Haas	3.930	292	14.824	375	7.043		15.390			216	42.070
Houtduif	492	82	80						1.472	1.299	3.425
Konijn	69	9.439									9.508
Wilde eend	3.738	523									4.261
Totaal wildlijst dieren	8.229	10.336	14.904	375	7.043	0	15.390	0	1.472	1.515	59.264
Alle dieren	428.144	429.378	563.868	295.053	224.199	204.728	155.317	159.139	240.386	426.926	3.127.138

Noord-Holland	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Haas	7.223	1.909	1.960	987		3.552		492		19.465	35.588
Houtduif	3.419	11.286	388	461	13			80.695		1.350	97.612
Wilde eend	8.617	6.896	8.135	6.664	4.360	10.703	36.464	23.658	25.129	6.060	136.686
Totaal wildlijst dieren	19.259	20.091	10.483	8.112	4.373	14.255	36.464	104.845	25.129	26.875	269.886
Alle dieren	2.538.213	4.095.292	4.398.166	4.917.591	5.075.616	5.114.169	6.875.110	8.036.967	6.853.201	7.053.552	54.957.877

Overijssel	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Fazant			256								256
Houtduif		269						2.816			3.085
Konijn			370								370
Wilde eend	4.800	912	417	487	4.950						11.566
Totaal wildlijst dieren	4.800	1.181	1.043	487	4.950	0	0	2.816	0	0	15.277
Alle dieren	615.066	915.527	760.003	751.794	690.642	916.586	691.837	1.457.996	1.141.067	1.217.607	9.158.125

Utrecht	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Houtduif	52	650					458				1.160
Konijn		108									108
Wilde eend	106			122				238			466
Totaal wildlijst dieren	158	758	0	122	0	0	458	238	0	0	1.734
Alle dieren	582.345	898.620	1.217.713	635.871	603.452	803.370	848.716	1.527.451	1.228.828	1.844.340	10.190.706

Zeeland	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Fazant	0	4.030	2.485	1.123							7.638
Haas	13.592	8.145	30.769	429	3.867				2.979		59.781
Houtduif	127	366	2.048		66					151	2.758
Konijn					1.802						1.802
Wilde eend	1.959	52	167	585	985			539		2.416	6.703
Totaal wildlijst dieren	15.678	12.593	35.469	2.137	6.720	0	0	539	2.979	2.567	78.682
Alle dieren	1.178.094	1.355.370	1.724.587	893.178	688.905	799.895	667.883	1.035.224	1.052.930	841.128	10.237.194

Zuid-Holland	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Fazant		4.464	459	94	48						5.065
Haas	4.458	0	11.086	371	1.095						17.010
Houtduif	466	2.940	733	0	568	295					5.002
Konijn			301								301
Wilde eend	220	679	12	2.567	124	295					3.897
Totaal wildlijst dieren	5.144	8.083	12.591	3.032	1.835	590	0	0	0	0	31.275
Alle dieren	941.624	1.469.831	1.409.200	1.037.194	871.889	786.818	993.957	1.440.392	1.396.495	1.584.276	11.931.676

Landelijk	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	Eindtotaal
Totaal wildlijst dieren	251.699	114.542	90.094	19.571	27.791	16.329	53.279	116.932	31.177	34.421	755.835
Totaal alle dieren	14.377.823	21.091.643	23.122.738	19.896.684	18.593.971	21.613.517	23.813.629	30.281.902	25.026.403	27.970.698	225.789.008